

# BOB BULGARU EVOCAT DE LITERAȚI

Monica Sângeorzean

Despre Bob Bulgaru au scris mulți — și mai cu seamă oameni de litere (și nu întâmplător).

Moartea, care a survenit de timpuriu, la numai 31 de ani (în 1938), nă i-a îngăduit decât patru ani de creație, oprind ascesiunea vigurosului său talent, ceea ce amintește cazuri similare înregistrate în istoria literaturii românești: Nicolae Labiș, Magda Isanos, Anton Holban.

Contactul tânărului Bob Bulgaru cu lumea scriitorilor începe încă din timpul frecventării Facultății de litere și filosofie din București, unde încheagă prietenii statornice, bazate pe afinități spirituale.

Edgar Papu mărturisește că, după terminarea cursurilor de la universitate, organiza în fiecare sâmbătă seara întruniri axate pe discuții despre artă, literatură, filozofie. Din grup făcea parte și Bob Bulgaru. Participau de asemenea, Eugen Ionescu, C. Fântânanu, Horia Groza, Ștefan Toderășcu, Luca Dumitru, Emil Botta.

În 1934 îl găsim printre cei care participă la „Asociația independentă a scriitorilor și artiștilor”. Unul dintre proiectele asociației era și acela de organizare de expoziții libere pentru ilustrarea tuturor tendințelor în artă. Printre cei înscriși în asociație figurau și Al. Philippide, Al. Sahia, Victor Eftimiu, Ștefan Roll, Radu Boureanu, Victor Brauner.

Bob Bulgaru era un pasionat al cunoașterii; autodidact ca artist, el poseda o temeinică cultură. În timpul studiilor universitare studiasă asiduu din autorii latini. Discuta cu prietenii despre Iliada și Odiseea, despre Dante și Petrarca. Citea de asemeni și literatură modernă. Avea în original lucrările lui Verlaine, Baudelaire sau Proust. Îi plăceau Knut Hamsun și alți mulți nordici. Aceste pre-dispoziții au influențat într-o oarecare măsură viziunea sa de artist.

Lui Tudor Vianu structura vizuală și efectele coloristice ale capetelor de copii îi trezeau o asociație cu frescele pompeiene, cu observația, însă, că Bob Bulgaru nu le cunoștea. De fapt, prin această comparație esteticianul Tudor Vianu avansa ingenioasa idee a unui transfer de valori de pe planul lingvistic, pe cel pictural.

Bob Bulagaru a lăsat o impresie puternică celor ce l-au cunoscut îndeaproape, încât din diversitatea aprecierilor lansate de scriitori numai, apare pregnant omul-artist de o rară sensibilitate.

Remarcabil rămâne portretul pe care îl va face poetul Mirôn Radu Paraschivescu în chiar primăvara morții artistului: „... de-ar fi să-i facem un portret ne-ar lipsi conturul și culoarea. Am izbuti mai degrabă cu degetul pe un geam aburit, fiindcă mai puțin decât o prezență, Bob era o trecere, o înfiorare, o șoaptă”.

Redăm, în continuare, impresii scrise îndeosebi cu ocazia retrospectivelor, în viziunea unor scriitori, prieteni ai artistului,

Ștefan Roll (Gh. Dinu), referitor la expoziția postumă din sala Prometeu din București (1943), scria: „Pe panourile sălii de expoziție „Prometeu“ din capitală, tablourile tale, dragă Bob Bulgaru — din grija unor prieteni pe care timpuria ta dispariție i-a emoționat și-i mai emoționează încă — au fost vernisate. Ceea ce niciodată pe vremea când degetele tale lungi și grele mișcând încet ca într-un acvarium, le făceau cu migală, arse de aceea continuă flacără a artei, nu reușiseră. Prea era un lux pe care temperamentul tău blând nu-l cuteza, prea era o purtare care nu se asemana cu sfiala ta, cu care îți plăcea să treci printre oameni”.<sup>1</sup>

Cu același prilej îl evocă și Cicerone Theodorescu: „Cel mai limpede jăratec al desăvârșirii ardea în ochii lui. Stăruie în amintirea celor care l-au cunoscut câteva iureșe de incandescență, câteva cântece de pastă iluminată, câteva zboruri salvate și atâtea culori cu unduire grele de talazuri care vin din adânc. Cei care l-au cunoscut îndeaproape mărturisesc că era un sentimental. Vorbea puțin sau

1 Ștefan Roll, *Expoziția unui înger*, „*Timpul*”, 2.V.1943

deloc. Cineva spunea chiar (Rădu Popescu) că i-ar fi stat mai bine să-și fi păstrat numele de botez Gheorghe care i se potrivea atât de bine mai ales când tăcea ca un țăran”.<sup>2</sup> Același lucru îl remarcă Radu Paraschivescu: „Aș mărturisi că nimic nu m-a impresionat mai mult la băiatul acela înalt și frumos cu părul nițel revărsat și cu privirile în febră, decât discreția desăvârșită a trecerii lui prin lume, prin viață. Numele lui Bob Bulgaru mi-a amințit întotdeauna și cu o intensitate copleșitoare, sentimentul acesta al unei desăvârșite discreții, al unei rețineri în gesturi și atitudini, deloc străină aceluia din uleiurile și crochiurile lui. Când era între prieteni prefera să asculte. Era un om care n-ar fi fost în stare să te supere. Toate mărturiile referitoare la omul Bob Bulgaru amintesc că era un boem. Este asociat adesea cu unii boemi ai Bucureștiului literar și artistic al timpului, Bogdan Amaru, cu Temenschi, cu Oscar Lemnar. Veșnic fără bani, mânca în lăptării sau la automatul american ce se înființase de curând în București, vestitul Herdan. Avea printre prieteni faima nemeritată a leneviei. Era tot atât de activ lenevind ca și atunci când lucra. Acumularea imenselor resurse de temperament necesare unei munci înverșunate ca aceea pe care o depunea el în epocile de fervoare, cerea îndelungi epoci de vagabondaj intelectual, de disponibilități propice înregistrării pasive și observației intenționate. Studiul era și scopul leneviei sale”.<sup>3</sup>

Cu ocazia *Retrospectivei Bob Bulgaru* din 1972, Ștefan Roll consemna: „Eram tineri. Eram entuziaști, cu idealuri, cu năzuințe, cu temerități adolescente. Prieteni viscoliti de artă. Pictori, poeți, zia-riști sau numai contemplativi. Dar eram prieteni. Îndrăgostiți unul de altul, cu acel sentiment în care aprehensiunea trădării nu există. Încrederea între noi se erija ca o coloană iluminiscentă cu capitelul înconjurat cu crini de marmoră. Destinul lui? Ca al celor mai mulți artiști ai frumosului, contemporani. Precar. Dar demn. Trecerea lui printre burghejii cardiovasculari era o tiflă dată societății lor. Nici

2 Cicerone Theodorescu, „Viața”, 7 mai 1943

3 Miron Radu Paraschivescu, *Amintiri*, Ed. Ion Creangă, București, 1975

măcar nu voia să le arate că este un căznit al privațiunilor de fiecare zi. Era elegant, cu tot dichisul urban al omului care se hrănea când avea cu ce, la barurile ieftine, la o cafenea pentru narcisismul lui în licoarea întunecată”.<sup>4</sup>

Și Geo Bogza, un apropiat al artiștilor avangardiști, îi dedica o sensibilă tabletă: „Mort, în foarte mare sărăcie, înainte de a fi împlinit treizeci de ani, acum mai bine de treizeci de ani — dacă trăia ar fi fost coleg, poate chiar la Academie, cu Ciucurencu, care de curând mi-a vorbit despre el cu emoție — pictorul Bob Bulgaru nu a fost dat cu totul uitării. Evocat din timp în timp de cei ce i-au fost prieteni și n-au conținut să-i deplângă dispariția timpurie, îmi închipuiam că numele său, cum se întâmplă cu numele artiștilor pe care moartea i-a secerat tineri — cu darul de a mișca sufletele, mai mult decât numele celor rămași în viață. Or, spre marea mea mahnire, întrețesută și cu alte sentimente dintre care nu lipsește revolta, aflu de la sora sa că de trei ani se străduiește să organizeze o expoziție cu lucrările lui Bob Bulgaru — ai căror posesori au fost identificați și și-au dat consimțământul — și că de trei ani este purtată de la Unul la Altul, din Ploiești unde își are locuința și tocește scările Comitetului județean de cultură, în București, unde se află forurile superioare... Multe m-am străduit să fac cu scrisul meu, de la încercarea de a opri dezlănțuirea celui de al doilea război mondial și până la aceea de a instaura mai multă noblețe în raporturile dintre oameni și multe n-am izbutit... Să sper că voi reuși să pun în mișcare sufletele, hârtiile și ștampilele necesare pentru o retrospectivă — și foarte bine ar fi și o monografie—Bob Bulgaru? Uneori, când n-am pretenții prea mari, soarta îmi și surâde: o dată am câștigat o sută de lei la loz în plic”.<sup>5</sup>

Sugestive și pline de savoare sunt amintirile lui George Macovescu: „...Pe Bob Bulgaru, pictorul, l-am cunoscut opt ani mai târziu. Venea în redacția ziarului „Adevărul“. Aceeași frumusețe, aceeași

<sup>4</sup> Ștefan Roll, „Contemporanul“, 7 iulie 1972

<sup>5</sup> Geo Bogza, „Contemporanul“, 21. 01.1972

elegantă în mers, în gesturi. Vorbea mai discret, mai reținut. Ochii îi erau și mai adânci, privirile și mai neliniștite. Trăsăturile feței căpătaseră maturitate, dar păstrasera și finețea din adolescență. De obicei, în mâna dreaptă ascundea un mic sul. Îl desfăcea cu gesturi timide și din el apăreau capete de copii desenate sau pictate pe hârtie de calc... Ștefan Roll, poetul-gazetar, veselul și guralivul Ghiță, le lua tăcând și tot tăcând ieșea pe ușă. Într-un târziu, Roll revenea. Fie cu toate lucrările de calc cu care plecase, fie cu una, fie cu nici una. Uneori, după colindări prin birourile redacției, reușea să vândă picturile lui Bob. De obicei obținea douăzeci de lei pe una. În vremea aceea o pâine neagră costa 5 lei... Tânărul acela înalt, frumos și delicat, cu ochi adânci și priviri neliniștite pleca zâmbind prietenește, pentru a se întoarce peste câteva zile, cu aceeași demnitate în mers, cu aceeași timiditate în gest”.<sup>6</sup>

Din tableta „Un pictor uitat” semnată de Eugen Jebeleanu este semnificativ pasajul: „Necesitatea necunoscând clemență, Bob Bulgaru începu să facă așa numitele de el însuși „picturi alimentare”: capete de copii, naturi moarte, peisaje, lucrute cu o sensibilitate în care lacrima este nu odată prezentă, — dar, mai presus de orice, dinlăuntru luminate, ca de un jar de trandafiri și de o seninătate de nuferi. Pictate cu ghiara în gât, unele din aceste tablouri, în general de proporții reduse, au fost admirate la o expoziție, pe care împreună cu Cicerone Theodorescu, am organizat-o în fosta sală „Mozart”, de pe Sărindar, în timpul războiului. Miron Radu Paraschivescu, după câte îmi aduc aminte, a vorbit la vernisaj despre acest pictor, de o atât de vie sensibilitate și de o conștiință artistică exemplară. Și acum se împlinesc trei decenii de când Bob Bulgaru ne-a părăsit”.<sup>7</sup>

Cel care s-a apropiat cel mai mult de personalitatea și opera lui Bob Bulgaru, realizând acea monografie la care aspira Geo Bogza, a fost Edgar Papu. Cu ocazia retrospectivei din 1972 el scria: „În ziua

6 George Macovescu, „România literară”, 6 iulie 1972

7 Eugen Jebeleanu, *Un pictor uitat*, „Contemporanul”, 19 aprilie 1968

de astăzi 2 iulie când scriu aceste rânduri, am avut fericirea să asist la o mare victorie asupra uitării. La Muzeul de Artă din Ploiești s-a inaugurat expoziția retrospectivă a pictorului Bob Bulgaru. Faptul se datorează abnegației de adevărată Antigonă, relevată de sora artistului, precum și Comitetului de Cultură... al județului Prahova, care i-a dat concursul. Din greșeala noastră, a celor ce l-am iubit și apreciat, prea puțin au, în momentul de față, cunoștință despre existența defunctă a lui Bob Bulgaru. Și totuși acum vreo trei decenii — mai precis în primii ani după ce ne-a părăsit pentru totdeauna (1938) — am scris despre el cu colegii Gh. Oprescu, Ion Vinea, Miron Radu Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Ion Vlasiu, Ion Frunzetti, Barbu Brezianu, Pericle Martinescu, Arșavir Acterian și mulți alții. Cu foarte rare excepții anterioare, abia din 1968 începe a fi reamintit, precedându-l la scurt interval actuala expoziție, o frumoasă evocare semnată de Geo Bogza... Mulți artiști, îndeosebi de suflu romantic, care au certitudinea că mor tineri — și Bob presimțea acest lucru, după cum mi-a destăinuit de atâtea ori cu ani înainte de-a se apuca de pictură — debutează foarte timpuriu și sunt eruptivi în arta lor, parcă ar dori, cât mai dispun de răgazul vieții, să lea, dintr-o dată, totul din ei. Bob Bulgaru, însă, pătruns de aceeași conștiință a puținilor săi ani, dar cu o credință aproape unică în realizarea imposibilului, a început târziu, la 27 de ani și era o natură laborioasă, care cultiva migala studiului artistic în accepția sa clasică... Așadar, Bob Bulgaru a avut la diposiție numai patru ani, atât cât a constituit și intervalul de creație al delirantului Van Gogh. La acesta din urmă, ținând seama de inspirația sa febrilă, scurta perioadă de activitate ne apare întrucâtva explicabilă. Cum a izbutit, însă, laboriosul Bob, ca în tot atât de puțin timp să ajungă la perfecțiunea clasică — bineînțeles conjugată cu cele mai noi inflexiuni moderne — rămâne de neînțeles.<sup>8</sup> Opera sa, destul de bogată pentru scurtul interval în care a creat, a fost înghițită de diverse

8 Edgar Papu, Marin Mihalache, *Bob Bulgaru*, Col. Artiști români, Ed. Meridiane, București, 1984

colecții particulare, Bob Bulgaru neputând fi văzut în nici unul din muzeele noastre mari. Așa stând lucrurile, o scrisoare din februarie 1972, primită de sora artistului (D-na Maria Moldoveanu) de la Eugen Ionescu produce o mare surpriză. După aproape 40 de ani academicianul francez de origine română își amintește cu emoție de Bob Bulgaru: „L-am cunoscut bine pe Bob Bulgaru și eram buni prieteni. Avea un foarte mare talent, picta și mai ales desena admirabil. Făcea o pictură fină și sensibilă. Sensibilitatea mai ales era caracteristica talentului său. Moartea lui a constituit o pierdere ireparabilă de care însă se resimte pictura românească. Adesea mă gândesc la el și îl regret și îl plâng“.

Asupra deosebitei prezențe a lui Bob Bulgaru se oprește și Radu Boureanu:

„Ca și marele pictor Theodor Pallady, nedespărțit de blocul de desen, a cules în crunt măsurata-i cale florile chipurilor copilăriei în nespus de sensibile și sigure linii. A fost în plastica românească o triadă de vrăjitori ai condeiului, ai culorii, care au veșnicit în pânze și pe hârtie chipurile copilăriei: Tonitza, Demian, Bob Bulgaru. Nu e pornită această evocare și pe analiza operelor celor trei. Dar cum ochii mei urmăresc pe „Oglindă“ trecerile fugare ale clipelor vieții lui Bob, voi însoți umbra lui, mai departe, în profunzul oglinzii... Feciorul săteanului notar din Mălăieștii Vasluiului venise din anumite linii de nobilă stirpe pe pământ și candori de spiță țărănească încât să nu-l țin departe de tot mărirea versului arghezian „O fi fost mă-ta vioară/ Trestie ori căprioară/ Și-o fi prins în pântec plod/ de strigoi de voievod“ — Că din oameni de rând/ nu te-ai zămislit nicicând“.<sup>9</sup>

9 Radu Boureanu, *Văzuți în oglinda timpului*, Ed. Eminescu, Buc., 1973

## BOB BULGARU ÉVOQUÉ PAR LES HOMMES DE LETTRES

### RÉSUMÉ

Bob Bulgaru (1907—1938) plasticien autodidacte, mort très jeune, a été inclus quand même dans la création artistique de la période d'entre les deux guerres mondiales par sa sensibilité du sujet, des portraits des enfants et des jeunes, des modèles classiques dans un contexte des courants novateurs.

Les amis, hommes de lettres ont une influence stimulatrice sur l'œuvre du plasticien, dès la vie d'étudiant.

Ils ont essayé le tirer de l'anonymat: Edgar Papu, Ștefan Roll (Gh. Dinu), Cicerone Theodorescu, Geo Bogza, George Macovescu, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Radu Boureanu, Eugen Ionescu.

Ces écrivains, de grandes personnalités de la culture roumaine ont présenté Bob Bulgaru, à l'occasion de l'exposition posthume, comme un homme et un plasticien d'une très rare sensibilité, dans un monde bohème qui lui a été si proche.

### BIBLIOGRAFIE

1. Radu BÔUREANU, — *Văzuți în oglinda timpului*  
Ed. Eminescu, București, 1973
2. George MACOVESCU, — *Farmecul pământului*  
Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977
3. Pericle MARTINESCU, — *Retroproiecții literare*  
Ed. Cartea românească, București, 1973
4. Edgar PAPU, Marin MIHALACHE — *Bob Bulgaru*, Col. Artiști români, Ed. Meridiane, București, 1984
5. Miron Radu PARASCHIVESCU — *Amintiri*, Ed. I. Creangă, București, 1975
6. Ion VASILIU — *Poveste cu năluci*, Editura autorului, numerotat 1780